

Святлана Гуткоўская

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ТРАНСФАРМАЦИИ ФАЛЬКЛОРНОЙ ПЕРШАКРЫНІЦЫ ў СЦЭНІЧНЫХ ХАРЭАГРАФІЧНЫХ ТВОРАХ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Sviatlaha Hudkouskaya

SOME ASPECTS OF THE TRANSFORMATION OF THE SOURCE IN THE FOLK STAGE DANCE WORKS FOR CHILDREN

Аўтар разглядае акалічнасці і прыярытэты працы харэографа з этнаграфічнымі першакрыніцамі па стварэнні мастацкага твора для дзяцей на матэрыяле народнага танцавальнага фальклору.

The author examines the circumstances and priorities of the work of the choreographer with ethnographic source material to create a work of art for children in folk dance folklore material.

Фальклорныя першакрыніца – гэта асноўная крыніца інфармацыі аб фальклорных узорах, якая з’яўляецца арыгінальным дакументам. Часцей за ўсё гэта складзеныя рукой непасрэднага ўдзельніка фальклорных экспедыцый запісы, выкананыя рознымі спосабамі і пры дапамозе розных тэхнічных сродкаў. Да іх адносяцца запісы тэкстаў, танцаў, ачышчэўленняў слоўна-графічным спосабам, відэазапісы, аўдыязапісы музычнага суправаджэння і да т.п. Менавіта фальклорная першакрыніца дае пачатак работы па стварэнні твора на матэрыяле народнай танцавальнай творчасці. Неабходна навучыцца правілам работы з фальклорнай першакрыніцай, каб умець чэрпаць з яе неабходныя звесткі. Можна вылучыць наступныя асноўныя этапы работы з фальклорнай першакрыніцай: 1) выбар фальклорнага ўзору; 2) збор інфармацыі аб дадзеным узору з розных крыніц, якія змяшчаюць яго апісанне, у тым ліку ў работах фалькларыстаў і этнографу, прагляд відэазапісаў, зробленых падчас фальклорных экспедыцый, і да т.п.; 3) зварот да ўскосных крыніц інфармацыі (фотаздымкі, ілюстрацыйны матэрыял і да т.п.); 4) аналіз сабранай інфармацыі (жанр, від, рэгіён бытавання, прымеркаванасць да падзей сямейна-бытавога або каляндарна-гадавога цыклаў, варыянты яго выканання і да т.п.) з мэтай выдзялення асаблівасцяў абранага фальклорнага ўзору.

Вельмі актуальнай сёння з’яўляецца задача стварэння высокамастацкага, адпаведнага сучасным патрабаванням дзіцячага рэпертуару ў калектывах народна-сцэнічнай харэаграфіі. У ім павінны прысутнічаць харэаграфічныя творы па-мастацку цікавыя, яркія па думцы і яе сцэнічным уасабленні, разнастайныя па тэматыцы і, самае галоўнае, складзеныя з улікам асаблівасцяў дзіцячай псіхалогіі, светаўспрымання дзяцей з іх павышанай эмацыйнасцю, схільнасцю да творчай фантазіі. Выбар тэматыкі танцавальных нумароў перш за ўсё павінен быць заснаваны на ўзроставых асаблівасцях дзяцей.

Рэпертуар дзіцячага харэаграфічнага калектыву, творчая дзейнасць якога адбываецца ў жанры народна-сцэнічнага танца, павінен быць складзены з лепшых узораў фальклору беларускага народа. Часта харэаграфічны вобраз сцэнічнай кампазіцыі для дзяцей нараджаецца ў выніку асэнсавання і перапрацоўкі інфармацыі, атрыманай ад знаёмства з творами, што складаюць дзіцячы фальклор (кальханкі, забаўляны, немудрагелістыя песенькі, лічылкі, гульні), якія выступаюць у якасці фальклорнай першакрыніцы.

У гэтым выпадку творы дзіцячага фальклору з’яўляюцца галоўнай інфарматыўнай крыніцай у фарміраванні мастацкай задумы, паколькі ўтрымліваюць паэтычныя абагульненні, знакі, вобразы, што адлюстроўваюць дух мыслення народа, і якія можна выкарыстоўваць шляхам расшыфроўкі іх значэння. Дакладным арыенцірам у расстаноўцы стыльвых акцэнтаў могуць служыць канкрэтныя асаблівасці таго ці іншага фальклорнага ўзору.

Народная гульня часта служыць асноўнай, вызначальнай крыніцай інфармацыі пры пастаноўцы танца для дзяцей. Пры гэтым пастаноўшчык вырашае задачу перакладу (трансфармацыі) дзеяння народнай гульні з сферы бытавой у танцавальна-сцэнічную.

Можна вылучыць некалькі падыходаў да выкарыстання гульнівага фальклору як асновы харэаграфічнай пастаноўкі для дзяцей. Распаўсюджаным з’яўляецца спосаб выкарыстання народнай гульні ў сцэнічных танцах, які заключаецца ў тым, што гульня або яе частка выступае ў якасці сюжэтнай перадумовы да ўсёй харэаграфічнай кампазіцыі ў цэлым. У гэтым выпадку прысутнічае сюжэтна-гульнівая завязка, калі з выкарыстаннем танцавальных рухаў і элементаў пантамімы выканаўцы ілюструюць падзеі якой-небудзь народнай гульні. Пасля гульнівай завязкі пачынаецца звычайны танец, створаны на аснове элементаў народнай харэаграфіі. Іншы спосаб прадстаўляе падабенства гульнівай цытаты ўнутры харэаграфічнага тэксту.

Найбольш перспектыўны спосаб інтэрпрэтацыі гульнівага фальклору – трансфармацыя мовы гульні ў мову танца, калі падзея гульні перадаецца сродкамі не бытавой пантамімай, а вобразнай мастацкай пластыкі, якая ўзнікае ў выніку трансфармацыі бытавых рухаў у танцавальныя. Выкарыстоўваючы такі спосаб, пастаноўшчык танца даследуе народную гульню, вызначаючы яе сэнс, мэту і падзеі, гульнівыя ўмовы з мэтай зразумець ланцужок дзеянняў. Далей пастаноўшчык знаходзіць адпаведныя яму канкрэтныя бытавыя рухі, якія перадаюць гэта дзеянне, а затым стварае вобразную мастацкую пластыку на аснове ўмоўна-вобразных танцавальных рухаў [1].

У залежнасці ад абранага спосабу падбіраецца танцавальная лексіка. Гэта можа быць літаральна імітацыя бытавых рухаў або спалучэнне, арганічнае злучэнне канкрэтнага жэсту з умоўнымі рухамі народнага танца. Такім чынам, у працэсе стварэння харэаграфічнага твора для дзяцей на аснове народнай гульні трансфармацыя разглядаецца як пераўтварэнне, адлюстраванне, перайначванне, мадыфікацыя, варыяцыя, варыянт, версія ўзору гульнівага фальклору.

Фальклор, выйшаўшы на сцэну, падпарадкоўваецца яе законам. Крытэрыем ацэнкі твора народна-сцэнічнай харэаграфіі не можа служыць толькі вярнасць фальклорнай традыцыі. Пошук канкрэтных рашэнняў у мастацкай тэатралізацыі фальклору, ацэнка яе вынікаў павінны вырабляцца самімі балетмайстрамі-пастаноўшчыкамі. Кожны новы сцэнічны твор неабходна ствараць непасрэдна на аснове фальклорнага ўзору. Наяўнасць фіксаванага запісу апошняй дазваляе кантраляваць мастацка-эстэтычную адэкватнасць сачынення арыгіналу [2].

Фальклорны кантэкст свядома выкарыстоўваецца аўтарамі найлепшых сцэнічных харэаграфічных кампазіцый для стварэння значных мастацкіх вобразаў. У нашы дні праблема таго, як захавць фальклорныя традыцыі, як перадаць старадаўнія ўзоры дзецям XXI стагоддзя, як паглыбіць іх веды, дапамагчы ўсвядоміць усю значнасць гэтага працэсу, стаіць вельмі востра.

Спіс літаратуры:

1. Савин, В. З. Создание сценической хореографии на материале народного творчества / В. З. Савин. – Минск : РНМЦНТ и КИР, 1987. – 25 с.
2. Чурко, Ю. М. Белорусский хореографический фольклор : традиции и современность / Ю. М. Чурко ; вступ. ст. С. В. Гутковской. – Минск : Четыре четверти, 2016. – 388 с.